

tussen **Duin & Dijk**

Themanummer Weidevogels

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 7 **extra** ● 2008

Wim Ruitenbeek

Foto's: Wim Ruitenbeek.

Nico Vens.

Om het beho middeleeuws

Op stap met Nico Vens in het Wormer- en Jisperveld

'Het gaat mij om het behoud van dit prachtige middeleeuwse cultuurlandschap', zegt Nico Vens, over het Wormer- en Jisperveld. 'Zelfs als daar geen weidevogels meer zouden broeden, zou ik dat landschap nog willen behouden. Maar behoud van dat landschap is natuurlijk wel de voorwaarde voor het behoud van de weidevogels.'

Landschappen beschermen doe je niet alleen in de broedtijd. Daarom was het een goed idee om op een druilerige ochtend in september met Nico Vens het veld in te gaan, om te zien wat hij zoal doet in het belang van dat landschap. Dat is veel. En dat is nodig, want het gaat niet goed met het landschap en de weidevogels in het Wormer- en Jisperveld. Broedden er in 1972 nog 1180 grutto's, in 2006 waren dat er nog maar 496, nog maar 42% van het aantal in 1972 (tabel 1).

Al heel lang is Nico Vens actief in dit gebied. Al vanaf 1972 inventariseert hij er weidevogels en is hij betrokken bij allerlei onderzoek en beheermaatregelen en hij is er wetlandwacht voor Vogelbescherming. Nico Vens is dan ook goed op de hoogte van alle ontwikkelingen in het landschap en de vogelbevolking van het Wormer- en Jisperveld en kan daar met kennis van zaken en een grote betrokkenheid over vertellen.

Beginnersfouten

Het vaarland in het Wormer- en Jisperveld werd in de jaren zeventig steeds extensiever door de boeren gebruikt en ten slotte verdeeld onder particulieren en Natuurmonu-

menten (NM). NM verwierf in die periode ± 600 ha. Het gehele gebied omvat ± 1500 ha. NM zag in dat de natuurwaarden in het gebied vooral de uitzonderlijke weidevogelstand betroffen en dat die niet behouden konden worden zonder beheer op de gronden die de boeren verlaten hadden. NM koos met het oog op de kempaan voor vernatting van het gebied. Dat leidde echter tot vervuiging en een pitrusexplosie die veel grasland voor weidevogels minder interessant maakte. De particulieren wilden er recreëren. Zij wilden luwte en plantten bomen en struiken. De leuke haag werd een bos, en in een straal van 200 meter rondom hoge bomen broedt nu geen weidevogel meer. Na dertig jaar was het gevolg een totaal ander landschap. Wie nu door het hart van het Wormer- en Jisperveld vaart, waant zich eerder in het Amazonegebied dan in een Hollandse vaarpolder. De paradox is dat de biodiversiteit van het Wormer- en Jisperveld nu groter is dan ooit, maar dat de karakteristieke weidevogelstand achteruit holt (tabel 2).

Herstel

De kunst is nu, in het belang van de weidevogels, het oorspronkelijke landschap zoveel mogelijk te

herstellen. Daarvoor zijn drie projecten gaande.

Bomen kappen

Toen Nico deel uitmaakte van het Deskundigenteam Weidevogels van de Provincie heeft hij voorgesteld te proberen op een vriendelijke, stimulerende manier de particuliere bosjesbezitters ervan te overtuigen dat er iets gedaan moest worden. De provincie ondersteunde het idee om via een subsidieregeling tegemoet te komen in de kosten en het verwijderen van bosschages aantrekkelijk te maken. De eerste voorlichtingsbijeenkomst startte in april 2006. Totaal zijn nu ongeveer dertig bosjes omgevormd of staan op de nominatie omgevormd te worden naar hakhout, knobomen, grasland of moeras.

Graslandherstel

Goed gruttoland geeft de grutto's bij het arriveren de gelegenheid te rusten op plas-dras terreinen. Daarnaast moet er voldoende grasland met een rijk bodemleven zijn waar ze kunnen foerageren. Bovendien is een vrij uitzicht essentieel. De kuikens hebben structureel rijk grasland met veel insecten en dekkingsmogelijkheden nodig. Om dat alles te bereiken

ud van een cultuurlandschap

● Bosvorming in het Wormer- en Jisperveld

mogen de graslanden niet te nat zijn. Het vochtgehalte in de strooisellaag moet ongeveer 45% zijn, de pH moet hersteld worden naar >4,8, de pitrus moet bestreden worden en het land moet weer bemest worden. Om de waterkwaliteit in de polder te verbeteren, wordt momenteel een baggerproject uitgevoerd. Dat biedt goede mogelijkheden om tegelijk een aantal van bovenstaande doelstellingen te bereiken. De baggerspecie moet ergens blijven en Nico Vens zoekt daarvoor samen met de beheerder sterk verpitruste percelen uit. Als die met de specie bedekt worden, ontstaat mogelijk een goede uit-

gangpositie voor graslandherstel.

Beheerspakketten

Ook over de beheerspakketten die NM met de boeren afspreekt heeft Nico Vens een mening, al is hij er niet bij betrokken. Natuurmonumenten is met de agrarische natuurvereniging een samenwerkingsproject gestart, waarbij grond van NM aan boeren verpacht wordt, zodat voor de boeren weer een rendabele bedrijfsvoering mogelijk is. Daarvoor is een oppervlakte van ongeveer 100 ha per bedrijf noodzakelijk, en met hun eigen grond halen de resterende boeren dat niet. Over de verpachte

gronden van NM maakt de vereniging beheerafspraken en de boeren krijgen daarvoor een beheervergoeding. NM houdt de regie. Volgens Nico Vens is dit de laatste kans om de weidevogels te behouden. De boeren dreigen het gebied anders te verlaten met verruiging als gevolg. 'De beheerspakketten moeten maatwerk zijn, met natuurwaarden als doel en de agrarische bedrijfsvoering als middel. Werkzaamheden moeten steeds worden afgestemd op de omstandigheden. Hierbij gaat het om landschap, botanisch beheer, weide- en moerasvogels en de instandhoudingsdoelen van Natura 2000. Of het gaat werken zal de tijd leren. Het zal veel inzet en inzicht van alle partijen vragen'.

Wim Ruitenbeek
wim.ruitenbeek@planet.nl

Tabel 1. Aantallen weidevogels in het Wormer- en Jisperveld, 1972-2006.

	1972	1980	1992	2000	2001	2004	2006
scholekster	545	428	437	297	361	338	250
kluut	4	16	?	24	18	11	5
kievit	710	517	946	708	756	771	727
kemphaan	25	28	19	7	6	5	0
watersnip	50	25	?	?	5	1	0
grutto	1180	587	794	576	568	549	496
tureluur	193	137	167	204	202	260	184
totaal	2707	1738	2363	1816	1929	1935	1662

Tabel 2. Ontwikkeling van de aantallen vogels per soortgroep in het Wormer- en Jisperveld, 1972-2004.

	1972	1980	1992	2000	2001	2004
predatoren	19	32	11	40	111	153
bos- en struweelvogels	88	176	80	177	370	457
weidevogels	2707	1738	2363	1816	1929	1935
eenden	1245	1216	311	395	991	1275
zwanen & ganzen	3	7	16	174	153	848
rietvogels	1049	713	549	1036	1139	1144